

Jak se Tvoří Biblická Teologie

První Lekce

Co je to Biblická Teologie?

thirdmill

Biblical Education. For the World. For Free.

© 2012 ministerstvy třetího tisíciletí

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této publikace nesmí být reprodukována v jakékoli formě nebo jakýmkoli způsobem za účelem zisku, s výjimkou stručných nabídek pro účely přezkumu, komentáře nebo stipendia, bez písemného souhlasu vydavatele, Third Millennium Ministries, Inc., 316 Live Oaks Blvd., Casselberry, Florida 32707

Pokud není uvedeno jinak, všechny citace z Písma pocházejí z The Holy Bible, English Standard Version® (ESV®), copyright © 2001 by Crossway, vydavatelství vydavatelů dobrých zpráv. Používá se svolením. Všechna práva vyhrazena.

O THIRD MILLENNIUM MINISTRIES

Nezisková evangelikální křesťanská služba Třetí milénium byla založena v roce 1997 a klade si za cíl poskytovat:

Biblické vzdělávání celému světu zdarma.

Naší touhou je nabídnout křesťanské vzdělání stovkám tisíců pastorů a křesťanských vedoucích po celém světě, kterým se ke službě nedostává potřebného výcviku. Tohoto cíle dosahujeme produkcí a globálním šířením bezkonkurenčního multimediálního seminárního kurikula (vzdělávacího programu) v angličtině, arabštině, mandarínu (čínštině), ruštině a španělštině. Naši partneři také v současnosti překládají naše kurikulum do více než padesáti dalších jazyků. Kurikulum se skládá z graficky řízeného videa, tištěných materiálů a internetových zdrojů. Je upraveno k použití školami, skupinami i jednotlivci, jak online, tak i ve vzdělávacích komunitách.

Během let jsme vyvinuli vysoce efektivní metodu produkce oceňovaných multimediálních lekcí nejlepšího obsahu a kvality. Naši lektori a editoři jsou učitelé s teologickým vzděláním; naši překladatelé jsou teologicky zdatní rodilí mluvčí svých cílových jazyků; naše lekce obsahují podněty stovek respektovaných profesorů seminářů a pastorů z celého světa. Nadto naši grafikové, ilustrátoři a výrobci se drží nejvyšších produkčních standardů a používají k tomu nejmodernější vybavení a techniku.

Abychom dosáhli svých distribučních cílů, vytvořilo Třetí milénium strategické partnerství s církvemi, semináři, biblickými školami, misionáři, křesťanskými vysílacími společnostmi a poskytovateli satelitní televize a dalšími organizacemi. Tyto vztahy již vedly k distribuci bezpočtu video lekcí domorodým vedoucím, pastorům i studentům seminářů. Naše webové stránky také slouží jako distribuční kanály a poskytují další materiály k doplnění našich lekcí, včetně materiálů o tom, jak založit vlastní vzdělávací komunitu.

Organizace Třetí milénium je IRS uznána jako korporace 501 (c) (3). Závisíme na štědrých, daňově uznatelných příspěvcích církví, nadací, podniků i jednotlivců. Další informace i možnost podpory jsou na www.thirdmill.org

Obsah

I. Úvod	1
II. Orientace.....	1
A. Historická analýza	2
B. Boží skutky	3
C. Teologická reflexe	4
1. Faktuální historická analýza	4
2. Teologická historická analýza	4
III. Vývoj	5
A. Kulturní změny	5
B. Teologická reakce	6
1. Kritická biblická teologie	6
2. Evangelikální vývoj	8
IV. Historie a zjevení.....	11
A. Skutkem a slovem	11
1. Zjevení skutkem	11
2. Zjevení slovem	12
3. Vzájemná propojenost	14
B. Kontury	16
1. Cíl	16
2. Vzestupy a propady	18
3. Organický vývoj	19
V. Závěr	22

Jak se Tvoří Biblická Teologie

První Lekce

Co je to Biblická Teologie?

UVOD

Když se s někým setkáme poprvé, často na nás zapůsobí „prvním dojmem“, názorem, který si o druhých uděláme, jakmile je poprvé poznáme. Ale jak vztah roste, dozvídáme se o svých přátelích stále více, ptáme se jich na jejich život, na minulost. A když objevíme, které významné události jejich život formovaly, naše porozumění daleko přesáhne původní první dojem.

Něco podobného platí i o křesťanské teologii. Jakožto Kristovi následovníci často stavíme svá přesvědčení na prvním dojmu z Nového Zákona. Nicméně své porozumění tomu, čemu jako křesťané věříme, můžeme značně prohloubit poznáním historie své víry, jak rostla od prvních stránek Genesis až po poslední kapitoly Zjevení.

Toto je první lekce v našem cyklu *Jak se tvoří biblická teologie*. V tomto cyklu prozkoumáme disciplínu známou jako biblickou teologii, onu část teologie, která se zabývá tím, jak naše víra vyrůstá z historie Bible. Tuto úvodní lekci jsme nazvali „Co je to biblická teologie?“ A probereme v ní řadu základních otázek, které nás tímto cyklem budou provázet.

Tato lekce se zaměří na tři hlavní témata: Zaprvé získáme v biblické teologii základní orientaci. Co tato terminologie znamená? Zadruhé se podíváme na vývoj biblické teologie. Kterými směry se tato disciplína po staletí ubírala? A zatřetí prozkoumáme jedno z nejpodstatnějších témat biblické teologie: vzájemnou propojenost mezi historií a zjevením. Začneme tedy Základní orientací v pojmech předmětu našeho zkoumání.

ORIENTACE

Teologové používají termín „biblická teologie“ různými způsoby. Pomůže nám rozlišení významu spojení „biblická teologie“ v širším a užším smyslu. V širším významu tento pojem obvykle znamená, že teologie pravdivě postihuje *obsah* Bible. V tomto smyslu je biblická teologie jakákoliv teologie, která věrně reflektuje učení Písma.

Není třeba zdůrazňovat, že pro evangelikály je velice důležité, aby veškerá teologie byla biblická v tomto širším smyslu. Chceme být věrni biblickému obsahu, protože věříme v doktrínu *Sola Scriptura*, v přesvědčení, že Písmo má nejvyšší a poslední autoritu ve všech teologických otázkách.

Avšak současní teologové také hovoří o biblické teologii ve výrazně užším, techničtějším významu. Na této straně spektra biblická teologie odpovídá nejen *obsahu* Bible, ale také *prioritám* Písma. Podle tohoto pohledu si biblická teologie všímá nejen *co* Bible učí, ale také *jak* Bible svou teologii aranžuje či organizuje. Právě v tomto užším

významu se biblická teologie stala formální disciplínou. A to také bude předmětem našeho zájmu v této lekci.

Umíme si snadno představit, že když Písmo zkoumají křesťané po celém světě, najdou mnoho různých pohledů na to, jak Bible svou teologii organizuje. Takže by nás nemělo překvapovat, že současní teologové také zaujímají k biblické teologii rozmanité přístupy. Čas nám nedovoluje probrat je všechny. A tak se zastavíme u jedné velice rozšířené a vlivné formy biblické teologie.

Pro účely našich lekcí můžeme definovat biblickou teologii takto: **„Biblická teologie je teologická reflexe, založená na historické analýze skutku Božích, zaznamenaných v Písmu.“** Tato definice obsahuje tři prvky: Zprvce, biblická teologie je založená na interpretační strategii, které budeme říkat „historická analýza.“ Zadruhé, tato historická analýza se zabývá především „skutky Božími“, jak je máme zaznamenány v Bibli. A zatřetí, biblická teologie zahrnuje „teologickou reflexi“ Božích činů v Písmu.

Abychom tomuto přístupu k Bibli lépe porozuměli, podíváme se blíže na každý z těchto tří aspektů naší definice. Zprvce si přiblížíme, co myslíme spojením „historická analýza.“ Zadruhé se podíváme na to, co rozumíme slovy „skutky Boží.“ A zatřetí rozebereme několik druhů „teologických reflexí“, které mají v biblické teologii své místo. Nejprve se zastavme u faktu, že biblická teologie je založena historické analýze Písma.

HISTORICKÁ ANALÝZA

Abychom porozuměli tomu, co rozumíme historickou analýzou, připomeneme si některé širší perspektivy, se kterými jsme se seznámili v jiných cyklech. V našem cyklu *Jak se tvoří systematická teologie* jsme viděli, že Duch Svatý vedl církve k úsilí o exegezi třemi hlavními způsoby: literární analýzou, historickou analýzou a tematickou analýzou. Jak už jsme řekli hodněkrát, křesťané vždy používají všechny tři přístupy ve vzájemné kombinaci, ale didaktickým účelům poslouží rozebrat je jednotlivě.

Literární analýza pohlíží na Písmo jako na obraz, literární portrét, vytvořený lidskými pisateli se záměrem ovlivnit čtenáře určitým způsobem. Historická analýza vidí Písmo jako okno do dějin a zkoumá historické události za biblickými texty. A tematická analýza se dívá do Bible jako do zrcadla, ve kterém vidí své vlastní zájmy, potřeby a otázky.

Systematická teologie je formální disciplína, která staví primárně na tematické analýze. Systematikové zdůrazňují tradiční křesťanská témata a priority, které se vyvíjely v průběhu dějin církve. Většinou přistupují k Písmu s dlouhým seznamem velmi tradičních otázek a témat, na něž hledají odpovědi.

Naproti tomu biblická teologie přistupuje k Písmu primárně s historickou analýzou. Vidí Bibli jako okno, které otevírá přístup do historie. Jak v tomto cyklu uvidíme, když exegeze přesune svou pozornost od tradičních teologických témat k historickým událostem, zachyceným v Bibli, vynoří se velmi odlišná skupina priorit a otázek. Přestože solidní biblická teologie solidní systematické teologii neprotičeří, vede k výrazně jiným teologickým perspektivám.

Když jsme viděli, že biblická teologie je založena na historické analýze Písma,

můžeme obrátit svou pozornost ke skutečnosti, že se primárně zajímá o Boží skutky. Bible zaznamenává spoustu druhů historických událostí, ale biblická teologie si klade primárně tuto otázku: „Co Písmo říká, že Bůh učinil?“ Protože křesťané na ni odpovídají různě, musíme se na chvíli zastavit a zamyslet se nad tím, co Bible učí o Božích skutcích v dějinách.

BOŽÍ SKUTKY

Jedno tradiční a výstižné shrnutí Boží aktivity v historii je ve *Westminsterském vyznání víry*, kapitole V, odstavec 3. Tento popis Božího působení ve světě nám dává přehledné shrnutí některých důležitých perspektiv. Poslechněme si, jak je tam Boží jednání pojato.

Bůh stvořil pro své běžné působení prostředky, a přesto má svobodu jednat bez nich, nad nimi i proti nim, jak se Jemu líbí.

Povšimněme si zde, že Vyznání víry předkládá čtyři hlavní kategorie Božího působení, Božích zásahů do dějin, nebo také můžeme říct Božích skutků. Označuje tyto čtyři kategorie jako „prostředky“, což jsou stvořené nástroje nebo příčiny.

Na jednom konci spektra Vyznání říká, že Bůh běžně *používá prostředky*, čili že jedná *skrze* prostředky. Jinými slovy, Bůh své záměry v historii uskutečňuje jednáním skrze různé části stvoření. Tato kategorie zahrnuje věci jako přirozené výskyty nebo všední chování viditelného stvoření.

Zadruhé Vyznání hovoří o Bohu, jednajícím *bez* takových prostředků, v přímém zásahu do světa zcela bez použití jakýchkoliv normálních prostředků. Například jsou v Bibli místa, kde Bůh na některé lidi sešle onemocnění nebo je z nich uzdraví bez žádných zjevných přirozených prostředků.

Zatřetí, Vyznání hovoří o Bohu, který v historii jedná *nad* prostředky, kdy vezme něco obyčejného a učiní to mimořádným. Například k nadpřirozenému narození Izáka došlo spojením Sáry s Abrahamem, ale nastalo to až v jejím stáří, dávno po skončení jejího fertilního věku.

A začtvrté hovoří Vyznání o Bohu, konajícím *proti* prostředkům, kdy způsobuje události, které nastávají navzdory normálnímu fungování přírody. Například za Jozuových dnů Bůh jednal v rozporu s běžnými zvyklostmi přírody, když způsobil, že slunce stálo nehybně.

Tyto čtyři kategorie nám pomohou ujasnit si, co rozumíme skutky Božími. Jsou chvíle, kdy Bůh jedná *skrze* prostředky. Takové události většinou *vypadají*, jako kdyby s nimi Bůh neměl nic společného, přestože On jimi vždy vládne, i když zrovna není vidět. Zato jiné Boží činy jsou dramatičtější. Když Bůh jedná bez stvořených sil, nad nimi a dokonce proti nim, obvykle takovým událostem říkáme „Boží intervence“ nebo „zázraky“.

Když bibliční teologové zkoumají Boží činy v Písmu, věnují pozornost celému spektru Boží aktivity, ale ne stejnou měrou. I když je pravda, že se někdy zamýšlejí nad obyčejnými událostmi, kdy Bůh působil skrze prostředky, jejich hlavní těžiště pozornosti spočívá na událostech, kdy Bůh jedná bez obvyklých prostředků, nad nimi i proti nim.

A čím velkolepější Boží skutek je, tím více ho bibliční teologové zdůrazňují.

Události jako stvoření; Exodus z Egypta; dobytí Kenaanu; narození, život, smrt, vzkříšení a nanebevzetí Kristovo vystupují z Písma jako momenty, kdy Bůh do historie zasáhl velmi dramaticky. A tak když říkáme, že biblická teologie se zabývá skutky Božími, máme na mysli převážně tento druh mimořádných Božích činů.

Když jsme viděli, že biblická teologie zkoumá Bibli historickou analýzou a že se soustředí na mimořádné skutky Boží, zaznamenané v Písmu, můžeme přikročit ke třetí dimenzi naší definice: ke skutečnosti, že biblická teologie zahrnuje i jejich teologickou reflexi.

TEOLOGICKÁ REFLEXE

V biblické teologii je teologická reflexe založená na historické analýze Božích skutků v Písmu, avšak historická analýza může nabývat různých podob. Pomůže nám vzít do úvahy dvě hlavní tendence: faktuelní historickou analýzu a teologickou historickou analýzu. Tyto dvě tendence jdou ruku v ruce, přestože jejich zájmy se poněkud rozcházejí. Uvažme nejprve, co rozumíme faktuelní historickou analýzou.

Faktuální historická analýza

Moderní čtenáři Bible zaujímají „faktuální“ přístup k biblické historii docela často. To znamená, že je zajímavá, jak události, zaznamenané v Písmu, zapadají do širšího prostředí starého Blízkého Východu. Historická analýza faktů se zabývá otázkami jako je datum Exodu za Mojžíše, historické okolnosti, které vedly ke vzniku izraelské monarchie, důkazy určitých bitev a jiných významných událostí. Cíl faktuelní historické analýzy je přímočarý. Je to snaha předložit spolehlivý záznam historických faktů kombinací toho, co se dozvídáme z Písma s tím, co nashromáždíme z mimobiblických zdrojů.

Teologická historická analýza

Přestože faktuelní hledisko má svůj význam, biblická teologie se zabývá spíše teologickou historickou analýzou. Bibliční teologové se více zaměřují na *teologický význam* Božích skutků, zaznamenaných v Písmu. Abychom tomu porozuměli, podíváme se na základní definici teologie z díla Tomáše Akvinského, která naznačuje, co má většina moderních křesťanů na mysli, když hovoří o teologické reflexi.

V První knize kapitole I., sekci 7. jeho známé *Summary teologické*, nazývá Akvinský teologii „posvátnou naukou“ a definuje ji takto:

V posvátné nauce se jedná o všem vzhledem k Bohu, buď že je to Bůh sám nebo je to v poměru k Bohu jakožto k původu nebo cíli.

Křesťané obecně většinou souhlasí s Akvinským, že teologie má na zřeteli dva hlavní zájmy: Na jednu stranu je to všechno, co souvisí přímo s Bohem. A na druhou stranu teologii zajímá všechno, co se týká jiných subjektů ve vztahu k Bohu. První kategorie je to, čemu se tradičně říká vlastní teologie (theology proper). A druhá kategorie zahrnuje oblasti jako nauku o člověku, o hříchu, o spáse, o etice, o církvi a podobně.

Tato dvoustranná definice nám přibližuje způsoby, kterými biblická teologie provádí teologickou reflexi. Na jednu stranu bibličtí teologové zkoumají, co Bible říká o skutcích Božích a co nás to učí o Bohu samotném. Co prozrazují mocné Boží činy o Božím charakteru a vůli? A na druhou stranu se biblická teologie také zajímá o další předměty ve vztahu k Bohu: o lidskou rasu, o hřích, o spásu a o řadu dalších témat. Biblická teologie otevírá cestu k rozšíření a obohacení našeho chápání všech těchto teologických oblastí.

S touto základní orientací na zřeteli nyní můžeme přikročit ke druhému hlavnímu tématu: k vývoji, který nakonec vyústil v biblickou teologii coby formální disciplínu. Jak k tomu došlo? Proč křesťané přistupovali k Písmu zrovna takto?

VÝVOJ

Podíváme se na dvě dimenze těchto otázek: Nejprve prozkoumáme některé hlavní kulturní změny, které biblické teologii připravily půdu. A pak si všimneme teologických odpovědí církve na tyto kulturní změny. Nejprve se podívejme na kulturní posuny, které provázely nástup biblické teologie.

KULTURNÍ ZMĚNY

Musíme vždy pamatovat, že křesťanští teologové správně hledali, jak naplnit Kristovo Velké Vyslání přeformulováním křesťanské teologie způsobem, který by komunikoval s kulturou, ve které žili. V našich lekcích jsme viděli, že systematická teologie vyrostla ze snah prvotní a středověké církve přinést Kristovu pravdu středomořskému světu, když mu dominoval neo-platonismus a aristotelianismus. Když se křesťané vyrovnávali s výzvami, které před ně kladly tyto filosofie, usilovali o věrnost Písmu, ale museli přitom reagovat na otázky, které se díky těmto filosofickým postojům dostaly do popředí.

Podobně je biblická teologie z valné části reakcí na kulturní posun, který lze vystopovat až k osvícenství 17. století. Tím není řečeno, že předměty zájmu biblické teologie jsou zcela nové nebo že patří jen do moderního období. Křesťané vždy zkoumali Boží skutky, zaznamenané v Písmu. Avšak v moderní době došlo k výraznému kulturnímu posunu, který teology vedl ke zdůraznění těchto historických zájmů jako nikdy předtím.

Stručně řečeno, biblická teologie je křesťanská reakce na prominentní intelektuální hnutí v moderní době, často nazývané moderní historicismus. Velmi obecně lze říct, že moderní historicismus je víra, že historie skrývá klíč k pochopení nás samých i

světa kolem nás. Podle tohoto pohledu je adekvátní pochopení čehokoliv je možné jedině posouzením jeho místa v historii.

Jedním z nejznámějších osvícenských myslitelů, kteří měli podíl na tomto posunu, byl německý filosof Georg Wilhelm Friedrich Hegel, který se narodil roku 1770 a zemřel roku 1831. Hegel je nejvíce znám pro své tvrzení, že každý aspekt reality je zachycen v logické struktuře historických proměn, zvané dialektická filosofie. Byl přesvědčen, že celý vesmír je uspořádán Bohem tak, že se drží Bohem předepsané historické logiky, triády TEZE – ANTITEZE – SYNTEZE. Podle něho všemu v našem světě porozumíme nejlépe, když na to budeme nahlížet ve světle této racionální struktury historie.

Tato i další podoby historicismu vyvstaly v moderní době do popředí z mnoha důvodů. Například záplava archeologických nálezů vrhla na staré kultury celého světa hodně nového světla. Geologická věda usilovala odhalit stáří a vývoj země, nejen popsat její současný stav. Dokonce i biologie se stala svým zaměřením historickou, když biologové začali nahlížet na svou oblast ve světle darwinovské evoluce v přesvědčení, že tak se život na naší planetě vyvinul. Podobný posun směrem k modernímu historicismu se promítl prakticky do každé akademické disciplíny, teologii nevyjímaje. Panoval názor, že všechno v životě lze nejlépe vysvětlit tím, že to budeme posuzovat z hlediska toku dějin.

S tímto důrazem na moderní historicismus na paměti se nyní podíváme, jak na tuto kulturní změnu reagovali křesťanští teologové. Jaký dopad měl historicismus na způsoby, jakými křesťané přistupovali k teologii, zejména v otázce interpretace Bible?

TEOLOGICKÁ REAKCE

Historicismus měl pro moderní křesťanskou teologii bezpočet důsledků, ale v této lekci nás hlavně zajímá, jak přispěl ke zrodu biblické teologie. Je zřejmé, že biblická teologie odráží zájem západní kultury o historii. Avšak, jak záhy uvidíme, někteří teologové absorbovali historicismus tak, že zkompromitovali základní křesťanská přesvědčení, zatímco jiní z něho vytěžili cenné poznatky způsobem, který vyzdvihl a dokonce obohatil naše chápání křesťanské víry.

Z tohoto důvodu budeme sledovat dva směry, kudy se biblická teologie ubírala. Zaprvé prozkoumáme to, čemu budeme říkat „kritická biblická teologie“, onu podobu disciplíny, která se nechala vést duchem modernismu až k opuštění biblické autority. A zadruhé probereme „evangelikální biblickou teologii“, tedy způsoby, kterými tuto disciplínu rozvíjeli teologové, kteří autoritě Bible zůstali věrni. Nejprve se podívejme na vývoj biblické teologie v kritických kruzích.

Kritická biblická teologie

Moderní historicismus inspiroval mnoho kritických teologů k přístupu k Písmu s novými otázkami a prioritami. Můžeme uchopit jádro věci stručnou zmínkou dvou historických fází vývoje. Zaprvé se podíváme na rané stadium v 18. století. A zadruhé popíšeme část vývoje v nedávnější historii. Nejprve se podívejme na ranou kritickou

biblickou teologii.

Počátky moderní biblické teologie se běžně odvozují od inauguračního proslovu Johanna Gablera na Univerzitě v Altdorfu v roce 1787. Přestože měl své důležité předchůdce, Gabler hovořil o rozlišení, které ovlivnilo křesťanskou teologii na několik století.

Gabler rozlišoval dva základní druhy teologického bádání. Na jednu stranu hovořil o „biblické teologii“ a tu definoval jako historickou disciplínu, popisující učení Bible v rámci jejího vlastního starodávného historického kontextu. Podle tohoto pohledu je cílem biblické teologie objevit, čemu staří bibličtí autoři a lidé, o nichž psali, věřili o Bohu a o světě, ve kterém žili.

Na druhou stranu Gabler mluvil o dogmatice neboli systematické teologii. Cílem systematické teologie nebylo zkoumat či vykládat Bibli, ale racionální reflexí vědy a náboženství určit, čemu by křesťané měli věřit v moderním světě.

Je důležité uvědomit si, že coby kritický teolog Gabler věřil, že nálezy biblické teologie mohou mít tu a tam nějaký význam, avšak moderní křesťané by měli věřit jenom těm částem Bible, které ob stojí podle měřítek moderní racionální a vědecké analýzy. Podle něho Písmo jen odráží naivní praktiky a víru lidí, kteří žili dávno před moderní dobou. A z toho důvodu by systematika měla být relativně nezávislou disciplínou, víceméně bez zájmu o to, co by v Bibli mohla nalézt biblická teologie.

Gablerovo rozlišení na biblickou a systematickou teologii určilo směr kritickým teologům, kterého se mnozí (i na českých teologických školách) drží dodnes. Je však také důležité poznat, jak se kritická biblická teologie vyvíjela v nedávných stoletích. Jedním z rysů biblické teologie v nedávných stoletích bylo rostoucí přesvědčení, že historická tvrzení v Bibli jsou prakticky zcela nespolehlivá. Většina kritických učenců zavrhl mnoho částí Písma jako mylné, zbožné fikce nebo dokonce záměrně klamné. Z této perspektivy nebyl přechod přes Rudé moře ničím větším, než silným větrem nad bažinou, nebo skupinkou otroků, prchajících z Egypta na vorech. Dobyť Kenaanu byla tak leda série místních bitev mezi seminomádkými klany a městskými státy v Kenaanu. A jak se kritická teologie rozvíjela, množství kritických badatelů opravdu zpochybňovalo, že by Abraham byl skutečná historická postava, nebo dokonce že existoval Mojžíš. Nakonec i tvrdili, že pokud Ježíš vůbec existoval, mohl to být velký morální učitel, ale určitě nepředváděl zázraky ani nevstal z mrtvých.

Takže je snadné si představit, že pro kritické teology bylo čím dál nemožnější svou systematickou teologii stavět na Bibli. Očekávali bychom, že biblickou teologii prostě zavrhnou, protože podle nich je Bible prolezlá klamnými historickými tvrzeními. A v moderní době byla reakce mnohých skutečně taková. Nicméně biblická teologie neodumřela zcela, ani když kritičtí teologové odmítli biblickou autoritu. Namísto toho našli jiné způsoby, jak použít Písmo pro současnou teologii. Nepovažovali Bibli za skutečnou historii, ale začali ji vidět jako výraz starodávného náboženského cítění, *předkládaného* jako historická tvrzení, a pak zkoumali, jak tato stará náboženská cítění a zkušenosti mohou být k užtku moderním křesťanům.

G. Ernest Wright, prominentní biblický teolog 20. století, vyjádřil tento postoj, když definoval biblickou teologii ve své knize *Jednající Bůh (God Who Acts) takto:*

Biblická teologie proto musí být definována jako konfesionální recitování skutků Božích v konkrétní historii, společně s důrazem z něho vytěženým.

Všimněme si, co tady Wright řekl. Nejprve se podle něho biblická teologie soustředí na „skutky Boží“. Ale Wright hovořil o „skutcích Božích“ ve velmi specifickém smyslu. Namísto soustředění na události, jak se doopravdy staly, Wright trvá na tom, že biblickou teologii musí zajímat „konfesionální recitování“ skutků Božích, jak je nacházíme v knihách, jako je Bible.

Na druhém místě Wright také věřil, že biblickou teologii musí zajímat „důraz vytěžený“ z konfesionální recitace skutků Božích v Písmu. Podle Wrighta je historie zaznamenaná v Bibli převážně fiktivní. Ale když na ni nahlížíme správně, její příběhy sdělují teologickou pravdu. Takže úkolem biblických teologů bylo odhalit teologickou pravdu za fiktivními záznamy v Písmu.

Tento přístup v kritické biblické teologii dobře zapadá do rozlišení, které se stalo v moderní teologii běžným. Rada německých teologů odlišovala skutečné historické události od konfesionální historie, která se objevuje v Bibli, pomocí dvou různých pojmů. Skutečná událost byla označena termínem *Historia*. To byly události v Písmu, které mohly být ověřeny moderním vědeckým zkoumáním. Ale mnoho ze „zbožných historek“, které nacházíme v Bibli, podle nich není historie; je to *Heilsgeschichte* — „redemptivní historie“ neboli „dějiny spásy“. Dějiny spásy jsou výrazem náboženského citění ve formě historického vyprávění. Redemptivní historie je konfesionální recitace událostí, které máme v Bibli.

Většina kritických teologů, kteří Písmo jednoduše nezahodili, dodnes považují historii v Bibli za *Heilsgeschichte*, „redemptivní historii“, „konfesionální“ teologickou reflexi, která „jako historie jen vypadá“. Zatímco odmítají historickou důvěryhodnost Písma, snaží se Písmo aspoň trochu zachránit pro svou teologii, a tak zkoumají, jak odráží lidské náboženské citění. *Heilsgeschichte*, tradice Izraele a prvotní církve, je v těžišti pozornosti většiny současné kritické biblické teologie a do určité míry její závěry ovlivňují moderní systematickou čili současnou teologii.

Když jsme načrtli vývoj biblické teologie jakožto disciplíny mezi kritickými teologiemi, můžeme se podívat na druhý myšlenkový směr: na evangelikální biblickou teologii. Termín „evangelikální“ zde používáme v tom prostém významu, že tak označujeme křesťany, kteří souhlasí s nezpochybnitelnou autoritou Písma.

Evangelikální vývoj

Naštěstí v mnoha větvích církve po celém světě zůstalo mnoho křesťanů, kteří nepřistoupili na kritické odmítnutí biblické autority. Aniž by tito evangelikálové jakkoliv snižovali hodnotu a důležitost vědeckého bádání, setrvali v přesvědčení, že Písmo je pravdivé ve všem, co tvrdí, včetně tvrzení o historii. Ale i přes tuto neochvějnou věrnost biblické autoritě měl moderní historicismus na přístup evangelikálů k Písmu nepřehlédnutelný dopad.

Evangelikální biblickou teologii si přiblížíme podobně jako u kritického přístupu pohledem na dvě stádia jejího vývoje: nejprve na ranou evangelikální biblickou teologii

a pak na vývoj v nedávnějších stoletích. Rané fáze se dotkneme poukazem na vlivné postoje dvou amerických teologů 19. století na Princetonském teologickém semináři. Zaprvé si nastíníme pozici Charlese Hodge. A zadruhé se podíváme na názor Benjamina B. Warfielda. Začneme pohledem na to, jak biblickou teologii chápal Charles Hodge.

Charles Hodge žil v letech 1797 až 1878 a svůj život zasvětil převážně systematické teologii. Poslechněme si, jak Hodge odlišil biblickou teologii od systematické v Úvodu ke své třísvazkové *Systematické teologii*:

V tomto spočívá rozdíl mezi biblickou a systematickou teologií.

Úkolem [biblické teologie] je zjišťovat a formulovat fakta Písma.

Úkolem [systematické teologie] je vzít tato fakta, určit jejich vztah k sobě navzájem i k jiným příbuzným pravdám, stejně jako prokázat jejich správnost a doložit jejich harmonii a důslednost.

Jak zde vidíme, Hodge definoval biblickou teologii jako exegetickou disciplínu, studium faktů Písma. A také definoval systematickou teologii jako disciplínu, která pracuje s fakty, objevenými biblickou teologií, a aranžuje je ve vzájemném vztahu, všímá si jejich různých logických souvislostí.

Na rozdíl od kritických teologů Hodge věřil v autoritu Písma. A jeho věrnost biblické autoritě ho vedla k učení, že křesťané musejí systematickou teologii založit na nálezech biblické teologie. Místo toho, aby Hodge selektivně odmítl tu či onu tu část Písma a jiné přijal, trval na tom, že systematická teologie se musí přizpůsobit všem objevům biblické teologie, nalezeným v Písmu, a logicky je utřídit.

Ačkoliv vliv Hodgeových perspektiv na evangelikály přetrvával ještě dlouho po jeho smrti, evangelikální biblická teologie zaznamenala výrazný posun pod vlivem jednoho z jeho nástupců, Benjamina B. Warfielda, který žil v letech 1851 až 1921. Jeho odbornost v biblických studiích mu umožnila výrazně přispět k evangelikálnímu konceptu biblické teologie. Poslechněme jak Warfield mluví o seřazení nebo organizaci teologie v Bibli ve svém vlivném článku *Idea systematické teologie*. V páté části svého článku napsal tato slova:

Systematická teologie není seřazení [logické uspořádání] roztroušených teologických dat, sesbíraných exegetickým procesem; je to kombinace již seřazených [logicky uspořádaných] dat, poskytnutých biblickou teologií... Pravou systematiku nezískáme tím, že dáme dohromady oddělená dogmatická tvrzení v Písmu, ale že je zkombinujeme v náležitém pořadí a poměru, jak stojí v různých teologiích Písma.

V této pasáži Warfield vyzdvihl přinejmenším tři důležité body: Zaprvé, systematická teologie by neměla řadit či organizovat oddělená teologická tvrzení v Bibli. Před Warfieldem evangelikálové považovali Bibli za zdroj systematických teologických propozic, a aranžovali je podle tradičních vzorců systematické teologie. Biblické učení sumarizovali, jako kdyby to byla surová data. Ale Warfield poukázal na to, že učení Písma je již logicky organizováno v Bibli samotné. Bible není chaotická kolekce propozic; naopak má svou *vlastní* logickou organizaci, a své *vlastní* teologické

perspektivy.

Zadruhé, z Warfieldova úhlu pohledu není jen *jedna jediná* organizace teologie v Písmu. Samozřejmě, že Bible si nikde neprotiřečí; veškeré její učení je v harmonii. Ale, jak Warfield říká, biblická teologie se zabývá „různými teologiemi Písma“. Lidští autoři biblických knih vyjadřovali své teologické pohledy různými, byť komplementárními způsoby. Jejich texty odrážely rozmanité výběry slov, struktury i priority. Způsob, jakým svou teologii formuloval apoštol Pavel, nebyl přesně stejný jako Izajášův; Matouš vyjadřoval teologii jinými pojmy, důrazy a perspektivami než Mojžíš.

Na třetím místě, vzhledem k tomu, že biblická teologie v Písmu rozeznává „různé teologie“, úkolem „pravé systematické teologie“ bylo zkombinovat tyto mnohočetné teologické systémy Písma v jednotný celek. Systematická teologie měla inkorporovat teologie Písma „v jejich náležitém pořadí a poměru“. Jednoduše řečeno, Warfield byl přesvědčen, že biblická teologie má různé teologické systémy, předložené v Písmu, rozpoznat. A systematická teologie má všechny rozmanité teologie Písma zkombinovat do všezahrnujícího jednotícího celku. Evangelikálové se tohoto vzorce drží od Warfieldových časů prakticky dodnes. Snaží se v různých částech Bible najít teologické postoje, charakteristické pro tu kterou část, a systematickou teologii považují za úsilí sjednotit všechny tyto teologie v jeden systém.

S Hodgem a Warfieldem na zřeteli nyní obrátíme pozornost k dalšímu vývoji v nedávnější evangelikální biblické teologii. Není pochyb, že jeden biblický teolog měl na současnou evangelikální teologii větší vliv než kdokoliv jiný. Je to Geerhardus Vos, který žil v letech 1862 až 1949. V roce 1894 se Geerhardus Vos stal vedoucím katedry biblické teologie na Princetonském teologickém semináři. Navazoval na dílo Hodge i Warfielda, ale také posunul disciplínu k novým směrům.

Celkem vzato, Vos se shodoval s Hodgem i Warfieldem v tom, že biblická teologie odhaluje učení Písma a že systematické teologii poskytuje autoritativní vedení. Nadto Vos také souhlasil s Warfieldem, že solidní biblická teologie odkrývá rozmanité teologie v Bibli, které pak systematická teologie musí sjednotit do velkého celku.

Ale své předchůdce Vos překonal tím, že upozornil na červenou nit, táhnoucí se napříč všemi různými teologiemi Bible. Tvrdil, že různé teologie Písma mají v dějinách spásy společný cíl. Byl přesvědčen, že Boží mocné činy v historii formují jádro učení každé části Bible. Z toho důvodu Vos učil, že biblická teologie by se měla soustředit na to, jak se každý biblický autor vyjadřoval k mocným Božím skutkům. Jak Vos řekl ve svém inauguračním projevu v roce 1894:

Systematická teologie usiluje zbudovat kruh, kdežto biblická teologie se snaží vytvořit přímku... To je pravý vztah mezi biblickou a systematickou teologií. Dogmatika je koruna, která vyrůstá z veškerého díla, které může biblická teologie vykonat.

Podle Vose se biblická teologie soustředí na způsoby, kterými bibliční autoři reflektují historii. Odhaluje v Bibli různé úhly pohledu na velké skutky Boží v dějinách i teologický význam těchto Božích činů. Systematická teologie pak přináší vše, co Bible učí o historii spásy, do jednotícího systému teologie. Prakticky v každé evangelikální církvi dnes má biblická teologie tento cíl.

A teď, když jsme poznali, jak se současná evangelikální biblická teologie

zaměřuje na dějiny spásy coby na středobod Písma, můžeme přistoupit ke třetímu tématu této lekce: Jak evangelikální bibličtí teologové chápou vztah mezi historií a zjevením.

HISTORIE A ZJEVENÍ

Stěží bychom hledali dva jiné koncepty, které by byly přímo v jádru biblické teologie. Jak jsme viděli, biblická teologie si všímá historie jakožto vlákna, červené nitě, která sjednocuje veškeré Písmo. Jeden důvod tohoto soustředění na historii je ten, že v Písmu je zjevení Boha samotného s historickými událostmi úzce spjato.

Abychom porozuměli vztahu mezi dějinami a zjevením v biblické teologii, prozkoumáme dvě oblasti: zaprvé se podíváme, jak bibličtí teologové definují zjevení jako „skutkem a slovem“ a zadruhé probereme některé kontury historie a zjevení v Bibli. Nejprve se zastavme i myšlenky, že Boží zjevení přichází jak ve skutku, tak i ve slovu.

SKUTKEM A SLOVEM

Rozebereme tento důležitý koncept tím, že se dotkneme tří oblastí: nejprve uvidíme, jak Písmo mluví o tom, čemu budeme říkat „zjevení skutkem“; pak uvidíme potřebu toho, čemu budeme říkat „zjevení slovem“ neboli verbálního zjevení a nakonec probereme vzájemné propojení mezi zjevením skutků a slov. Nejprve se podívejme na koncept „zjevení skutkem“.

Zjevení skutkem

Ze všedních zkušeností víme, že lidé o sobě říkají věci přinejmenším dvěma způsoby. Na jednu stranu nám mohou *říct*, co si myslí. Mohou mluvit o sobě a říct, cokoli chtějí. Ale na druhou stranu hodně se toho o lidech dozvíme z toho, co *dělají*. To, jak se chovají, prozrazuje, co jsou zač. Když otevřeme Písmo, brzy poznáme, že Bible často hovoří o *Bohu*, který se zjevuje ve svých skutcích. Poslechněme si například oslavu Božího zjevení v Žalmu 98:2–3:

Hospodin dal poznat svou spásu, zraku pohanů odhalil svou spravedlnost. Rozpomenul se na své milosrdenství a na svou věrnost izraelskému domu. Všechny končiny země uvidí spásu našeho Boha. (Žalm 98:2–3.

Všimněme si, že ve druhém verši žalmista říká, že Bůh „odhalil“ svou spravedlnost. Použil k tomu hebrejský výraz *gala*, což znamená odkrýt, odhalit nebo zjevit. Žalmista říká, že Bůh odkryl nebo zjevil svou spravedlnost před zraky národů. Ale jak tato pasáž říká, že to udělal? Tím, že by pohanským národům řekl slova „Já jsem spravedlivý“? Ne v tomto případě. Podle verše třetího byla Boží spravedlnost zjevena,

když Bůh něco *udělal*. Žalm říká, že Bůh *se* rozpomenul na své milosrdenství a na svou věrnost izraelskému domu, a tak všechny končiny země „*uviděly* spásu našeho Boha.“ Zde má žalmista na mysli zjevení Boží spravedlnosti, když vysvobodil svůj lid. Zjevení, o jakém žalmista mluví, je Boží skutek.

Celá Bible je plná i velkolepějších „zjevení skutkem“. Například stvoření ukázalo Boží moc i charakter. Exodus z Egypta demonstroval jeho moc nad nepřáteli a lásku k jeho lidem. Podobně založení Davidovské dynastie, exil Izraele a Judy, návrat z exilu, narození, smrt a vzkříšení Ježíše Krista – všechny tyto a mnoho dalších událostí, zaznamenaných v Písmu, odhalují Boží charakter a vůli. Tento koncept „zjevení skutkem“ je pro biblickou teologii esenciální.

Na první pohled nemusí být zřejmé, že tento posun směrem ke „zjevení skutkem“ měl na křesťanskou teologii velmi důležitý dopad. Takže se na chvíli zastavme, abychom si ukázali, jaký rozdíl tento posun způsobil. Jeden způsob, jakým lze demonstrovat význam této moderní historické změny je ukázat si to na doktríně vlastní teologie, tedy na konceptu Boha samotného, a na tom, jak různě k němu přistupují teologie biblická a systematická.

Uvažme na chvíli, jak nás *Westminsterský kratší katechismus*, shrnující tradiční systematický pohled, učí nahlížet na Boha. *Kratší katechismus* se v otázce 4 ptá: „Kdo je Bůh?“ A odpovídá takto:

Bůh je Duch, jehož bytí moudrost, moc, svatost, spravedlnost, dobrota a pravda jsou nekonečné, věčné a neproměnné.

Není těžké uvidět, že přestože je tato odpověď věrná Písmu, Bůh je v systematické teologii definován spíše abstraktně, ve smyslu jeho věčných, neměnných vlastností. Avšak ve srovnání s tím biblické teologie mnohem více zajímají konkrétní Boží činy v dějinách. A tak toto zaměření na „zjevení skutkem“ přineslo ve vlastní teologii jiné důrazy.

Když se typických evangelikálních teologů zeptáte, „Kdo je Bůh?“ pravděpodobně neodpoví jako *Westminsterský kratší katechismus*. Nebudou mu protirečit, ale jejich důraz bude mnohem více historický. Bibličtí teologové jsou spíše nakloněni odpovědět něco jako: „Bůh je ten, kdo vyvedl Izrael z otroctví v Egyptě“; „Bůh je ten, který Izrael potrestal vyhnanstvím.“ Nebo by mohli říct: „Bůh je ten, který poslal svého Syna na svět.“ Tak či onak, bibličtí teologové uvažují o Bohu ani ne tak ve smyslu jeho věčných vlastností, jako spíše ve smyslu toho, co *vykonal* v dějinách. A co je pravda ve vlastní teologii, platí i ve všech aspektech biblické teologie.

Zároveň však když evangelikální bibličtí teologové zdůrazňují důležitost „zjevení skutkem“, jedním dechem také potvrzují zásadní potřebu „zjevení slovem“, to jest verbálního zjevení od Boha. V Písmu Bůh nejenom jedná; on také o svých činech mluví. Svě skutky vysvětluje slovy.

Zjevení slovem

Verbální zjevení neboli „zjevení slovem“ je esenciální z mnoha důvodů, ale zde zmíníme jen dva rysy Božích činů, které činí „zjevení slovem“ tak důležitým: Na jednu

stranu to bude nejasný význam událostí, na druhou stranu pak radiální význam událostí. Uvažme nejprve nezřetelnost významu událostí v Písmu, která činí „zjevení slovem“ nezbytným.

Když říkáme, že Boží činy jsou nejasné, rozumíme tím, že význam jeho skutků není vždy zcela jednoznačně zřejmý lidem. Přestože Bůh vždy velmi dobře rozumí tomu, co sám dělá, jeho činy vyžadují výklad nebo ujasnění slovy, abychom *my* mohli jejich význam správně pochopit.

Uvažme příklad z každodenního života. Představte si, že sedíte v učebně spolu s dalšími studenty a najednou se jeden student zničeho nic postaví. Nic neříká, jenom tak stojí. Samozřejmě vás bude zajímat, co to má znamenat; událost sama je příliš nejasná. Asi si řeknete, „Proč stojí? Co se děje?“ Je pravděpodobné, že vyučující přeruší výklad a požádá toho studenta, aby vysvětlil, o co mu jde. Vlastně každý bude očekávat verbální komunikaci, která by objasnila význam jeho počínání.

Boží jednání v Písmu je často podobně nejasné omezeným a hříšným lidským bytostem. Také potřebujeme verbální interpretaci, vysvětlení slovy. Uvažme například dobu, kdy se Izraelité vrátili z vyhnanství v Babyloně a začali znovu stavět chrám. V Ezdrášovi 3:10–12 čtete tato slova:

Když stavitelé položili základy Hospodinova chrámu, ... všechen lid hlaholil s velkým pokřikem a chválil Hospodina za to, že byly položeny základy Hospodinova domu. Mnozí z kněží, lévitů a předáků rodů, starci, kteří viděli první dům, hlasitě plakali, když byly před jejich očima kladeny základy tohoto domu. Mnozí však radostně pokřikovali a pozvedali hlas. (Ezd 3:10-12).

Zde vidíme událost v biblických dějinách – mocný čin Boží položení základů chrámu po návratu Izraele z exilu. Avšak tato událost byla nejasná pro ty, kdo jí přihlíželi.

Někteří lidé viděli základy chrámu a jásalí radostí v přesvědčení, že to je veliké požehnání. Jiní však plakali, protože jim bylo jasné, že nový chrám se ani zdaleka neblíží původnímu Šalomounově chrámu. Bez verbální komunikace by se na tuto událost dalo nahlížet tak i onak. To je také důvod, proč Ezdráš tráví tolik času vysvětlováním pravého významu stavby chrámu po návratu ze zajetí.

Podobně v Markovi 3:22–23 čtete, že Ježíšův exorcismus si někteří vykládali špatně a že Ježíš ke svým činům poskytl i výklad.

Učitelé Zákona, kteří sestoupili z Jeruzaléma, říkali: „Má Belzebula. V moci vládce démonů vyhání demony!“ Zavolal je k sobě a mluvil k nim v podobenstvích: „Jak může Satan vyhánět Satana?“ (Marek 3:22–23).

Někteří ze svědků těchto velkých činů Božích mylně vydedukovali, že demony vyháněla moc Satanova, ale Ježíš doprovodil svou akci *slovy*, aby ujasnil, že jednal v moci Boží.

Nejasnost skutků Božích zaznamenaných v Bibli pomáhá ujasnit, proč „zjevení slovem“ pravidelně doprovází „zjevení skutkem“. Boží *verbální* zjevení vysvětluje události a ujasňuje jejich skutečný význam.

Kromě toho, že „zjevení skutkem“ může být poněkud mlhavé, vyskytuje se ruku

v ruce se „zjevením slovem“, protože události bývají svým významem *radiální*. Událost v Bibli je jako kámen, hozený do vody. Víme, co se stane. Voda se rozčeří do všech směrů, všechno, co se vznáší na hladině, se zavlní. Efekt hozeného kamene je radiální; šíří se všemi směry po celém rybníku. Je to stejné i s událostmi v Písmu, ty jsou také svým významem radiální.

Vezměme si například přechod Izraele přes Rudé moře. Všichni víme, že Písmo vysvětluje, že to bylo Boží vysvobození jeho lidu z moci Egypťanů. Ale také víme, že roztržení vodstev v Rudém moři mělo i bezpočet dalších důsledků. Například to poznamenalo mořský život v oblasti a tak poškodilo místní rybářský průmysl. Tento důsledek nám nemusí připadat důležitý, ale byl důležitý pro lidi, kteří tam tehdy žili. Ba co víc, utopení egyptské armády mělo pro Egypťany všemožné dopady. Manželky přišly o své manžele, děti ztratily otce. Sotva dokážeme domyslet všechny dopady takové události.

Když si uvědomíme, že události jako přechod přes Rudé moře mají radiální význam, vyvstává před námi otázka: Který z těchto významů by nás měl zajímat? Který význam je ten nejdůležitější, když chceme nějaké události v Písmu správně porozumět? Odpověď je docela prostá: Bůh ten nejdůležitější význam, který chtěl, aby si jeho lid pamatoval, odhalil „zjevením slovem“. Bez Boží verbální interpretace bychom nevěděli, jak z mocných Božích činů vytěžit náležité teologické implikace.

Když jsme viděli, že zjevení skutkem v Písmu doprovází zjevení slovem, můžeme obrátit pozornost ke způsobům, jakými jsou tyto dvě podoby zjevení navzájem propojeny. Jak biblická teologie spojuje zjevení skutkem a slovem spolu navzájem?

Vzájemná propojenost

Pro naše účely budeme o těchto spojeních hovořit ve smyslu tří typů zjevení slovem: zaprvé prospektivní „zjevení slovem“, to jsou slova, která *vyhlížejí, očekávají* události, které vysvětlují; zadruhé simultánní „zjevení slovem“ neboli slova, pronesená přibližně ve stejnou dobu jako události, které vysvětlují; a zatřetí retrospektivní „zjevení slovem“, tedy slova, která přicházejí *po* událostech, ke kterým se vyjadřují.

Na prvním místě Písmo předkládá množství příkladů, kdy Boží slova *předcházejí* Božím činům. V takových situacích Boží slovo vysvětluje nebo vykládá Boží čin dříve, než k němu dojde. Často o tomto druhu „zjevení slovem“ mluvíme jako o *predikci*, předpovědi.

Někdy Boží prospektivní „zjevení slovem“ mluvívá o blízkých událostech a často k lidem, kteří jich budou svědky, přímými či nepřímými. Například v knize Exodus 3:7–8, předtím, než Mojžíš odešel do Egypta vyvést Izrael, Bůh mu řekl, co nastane.

Hospodin pak řekl: „Dobře jsem viděl soužení svého lidu, který je v Egyptě, a slyšel jsem jejich volání kvůli jeho utlačovatelům. Vždyť vím o jeho bolestech. Sestoupil jsem, abych ho vysvobodil z moci Egypťanů a abych ho z oné země vyvedl do země dobré a rozlehlé, do země oplývající mlékem a medem (Exodus 3:7-8).

Boží slova k Mojžíšovi předcházela tomu, co se mělo stát v Egyptě. Byla prospektivní;

předpovídala význam budoucích skutků Božích. Když Mojžíš tato slova slyšel, ozřejmilo mu to, jak má vidět svou službu v Egyptě. Měl se stát nástrojem Božího vyvedení Izraele. Jeho nadcházející snahy v Egyptě nebyly jen lidskou událostí; nemohl zredukovat svou službu na nic menšího, než co to skutečně bylo – mocný Boží čin, skrze nějž bude Izrael přiveden do požehnání Země Zaslíbené.

Jindy Boží prospektivní „zjevení slovem“ hovořilo o událostech v *budoucnosti* natolik vzdálené, že ti, kdo je prvně slyšeli, se jich nedožili. V takových případech předcházelo „zjevení slovem“ velmi dlouho před „zjevením skutkem“. Například prorok Izajáš hovořil o příchodu velkého Mesiáše v Iz 9:5–6 takto:

Nebot' chlapec se nám narodil, syn je nám dán; na jeho rameni spočinulo panství. Dal mu jméno Podivuhodný rádce, mocný Bůh, Věčný Otec, Kníže pokoje. Nebude konce vzrůstu jeho panství a pokoje (Izajáš 9:5–6).

Zde Izajáš hovoří o královském synu, který bude panovat nad Božím lidem a své království rozšíří tak, že mu nebude konce. Mluvil o Ježíšovi, Mesiášovi. Avšak tato slova byla vyřčena nejméně *sedm set let* před Kristem. Bezpochyby dávala Božími lidu naději už v Izajášově době, nicméně lidé, kteří toto „zjevení slovem“ slyšeli, *sami nikdy neviděli* Boží čin, ke němuž odkazovalo.

Takže vidíme, že Boží prospektivní „zjevení slovem“ bylo Božím lidu dáno, aby jim tlumočilo význam událostí předtím, než nastaly. Tento druh zjevení nacházíme v Písmu velmi často.

Na druhém místě, je také důležité si uvědomit, že někdy v Písmu Bůh mluví *simultánně* s událostí. Je jasné, že Boží slova a činy se v Písmu zřídka setkají přesně ve stejný okamžik. Ale Bůh často hovoří v dostatečné blízkosti události, takže obě zjevení můžeme *považovat* za simultánní. „Zjevení slovem“ bylo často dáno, *když* Bůh jednal. Například si poslechněme, jak Boží slova doprovázela Boží akci v knize Exodus 19:18–21:

Celá hora Sínaj byla zahalená kouřem, protože na ni sestoupil Hospodin v ohni. Vystupoval z ní kouř jako kouř z hrnčírské pece a celá hora se velice třásla. Zvuk beraního rohu byl stále silnější a silnější, Mojžíš mluvil a Bůh mu hlasitě odpovídal... Hospodin řekl Mojžíšovi: Sestup a varuj lid, aby nezkoušeli proniknout k Hospodinu, aby ho viděli, aby jich mnoho nepadlo. (Exodus 19:18–21).

Mocný Boží čin v této pasáži je demonstrace Boží moci v ohni, kouři a hrozném zemětřesení na vrcholku hory Sínaj. Zatímco Bůh tento velký čin prováděl, pronášel i „zjevení slovem“, které objasňovalo, co právě dělal, varováním, aby se lidé k hoře nepřibližovali. A tak vidíme, že v Písmu Bůh také často dává „zjevení slovem“ *ve stejnou dobu*, kdy koná, aby jeho čin byl srozumitelný těm, kdo ho byli svědky.

Na třetím místě je také důležité nepřehlédnout skutečnost, že Boží „zjevení slovem“ bývá často retrospektivní a vysvětluje význam událostí *poté*, co k nim došlo. V takových případech Bůh něco vykonal a pak o tom mluvil k lidem, kteří žili po tomto

činu. Ve skutečnosti je toto nejčastější výskyt „zjevení slovem“ v Písmu.

Někdy Bůh mluví krátce poté, co událost nastala. V takových případech se Bůh často zjevuje lidem, kteří byli přímo či nepřímo svědky jeho činů. Například se podívejme na Exodus 20:2–3, kde Bůh vysvětluje význam vyvedení Izraele z Egypta záhy poté, co k tomu došlo. Čtete tam tato slova:

Já Hospodin jsem tvůj Bůh, který jsem tě vyvedl z egyptské země, z domu otroctví. Nebudeš mít jiné bohy vedle mne. (Exodus 20:2–3).

Hospodin vysvětloval Izraelitům, že jejich zkušenost odchodu z Egypta nebylo nic obyčejného. Byl to výsledek jeho přímého osobního jednání. Kromě toho toto „slovo zjevení“ také objasňovalo jednu z implikací Božího činu vykoupení. Protože je vyvedl Hospodin, neměli uctívat žádné jiné božstvo. Tento požadavek věrnosti Bohu bylo retrospektivní slovo, vysvětlující význam velkého vysvobození Izraele, a bylo proneseno k lidem, kteří to zažili.

Jindy přicházivalo retrospektivní „zjevení slovem“ k Božímu lidu z *větší vzdálenosti, dávno* po události „zjevení skutkem.“ Bylo dáno lidem, kteří v době události nežili. Například v Genesis 1:27 čtete toto líčení stvoření lidstva.

Bůh stvořil člověka ke svému obrazu, stvořil ho k obrazu Božímu, stvořil je muže a ženu. (Genesis 1:27).

Prvními příjemci tohoto retrospektivního slova byli Izraelité, putující po Exodu s Mojžíšem, kteří žili tisíce let po stvoření Adama a Evy. Přesto jim Bůh poskytl toto „zjevení slovem“, aby jim řekl o původní úloze lidstva při stvoření. Boží slovo tedy často rozmanitými způsoby následuje po jeho činech a dává lidem porozumění událostem poté, co nastaly. Tento druh zjevení se také objevuje napříč Písmem.

Když jsme poznali, že biblická teologie zdůrazňuje vzájemnou propojenost historie a zjevení v Písmu, můžeme obrátit pozornost ke druhé oblasti: ke konturám historie a zjevení v Písmu. Bible v rámci několikatisícileté historie, kterou pokrývá, zmiňuje statisíce událostí. A jedním z úkolů biblické teologie je v těchto početných událostech objevit vzorce a obrysy, kontury.

KONTURY

Kontury historie a zjevení v Bibli a jejich uchopení biblickými teology si přiblížíme ze tří směrů: První z nich bude cíl Božího zjevení v dějinách Písma; zadruhé to bude vzestup a pokles zjevení v Písmu a zatřetí organický vývoj zjevení v Písmu. Nejprve se zastavme u cíle historie v Bibli.

Cíl

Není žádných pochyb, že Bůh v Písmu vedl historii skrze mnoho bezprostředních cílů. Za života Noemova jednal se záměrem přivést svět k novému počátku. Když se

zjevil Abrahamovi, jeho cílem bylo povolání si zvláštní lid. Cílem vyvedení starozákonního Izraele z Egypta bylo učinit svůj vyvolený lid národem v Zemi Zaslíbené. Záměrem vyvolení Davida a jeho synů coby permanentní dynastii Izraele bylo připravit svému lidu imperiální slávu. Cílem Ježíšova života, smrti a vzkříšení bylo zajistit Božím lidu věčnou spásu.

V každém stadiu biblické historie měl Bůh konkrétní cíle a záměry, které pak i předurčily jeho zjevení skutkem i slovem. Bibličtí teologové věnují nastínění těchto rozmanitých cílů spoustu času. Ale zároveň v Římanům 11:36 apoštol Pavel poukázal na ultimátní cíl dějin.

Vždyť z něho a skrze něho a pro něho jsou všechny věci. Jemu buď sláva na věky. Amen. (Římanům 11:36).

Jak zde Pavel říká, všechny věci jsou z Boha na počátku. Všechny věci setrvávají v existenci *skrze* udržující moc Boží. A všechny věci jsou „*pro něho*“, to znamená pro jeho slávu a chválu. Jedním slovem, Bůh nastavil dějiny svého stvoření tak, aby mu nakonec přinesly nezměřitelnou slávu.

Různí bibličtí teologové postihují tento zastřešující Boží záměr různě. Někteří například považují za těžiště Písma eschatologii neboli poslední dny. Jiní pro změnu tvrdí, že Bible je Kristocentrická, soustředěná na Krista. Tyto i další pohledy mají mnoho co nabídnout, nicméně v našich lekcích budeme za cíl dějin považovat nastolení Božího království na Zemi. Řečeno stručně, budeme hovořit o biblické historii jako o procesu, kterým Bůh bude nakonec oslaven před každým stvořením tak, že jeho království bude rozšířeno do všech konců země.

Všichni víme, že Ježíš nás učil modlit se za tento cíl v Matoušovi 6:10, kde pronesl tato slova:

**Přijď tvé království.
Staň se tvá vůle
jako v nebi, tak i na zemi (Matouš 6:10).**

Boží cíl celé světové historie je rozšíření Božího dokonalého nebeského králování do všech končin země. Až bude Boží vůle na zemi vykonávána dokonale stejně jako v nebi, každé stvoření se před Bohem pokloní a vzdá mu čest jakožto božskému Králi, nejvyššímu tvůrci všeho. Tehdy bude ultimátní cíl dějin naplněn.

I když k tomuto grandioznímu cíli směřuje celý vesmír, Písmo samo se soustředí na události v centru tohoto Božího ultimátního záměru. Sleduje, jak jsou určité historické události stěžejní pro dosažení cíle rozšířit Boží království po celém světě. Všichni známe základní kontury biblického příběhu. Úvodní kapitoly Bible líčí, jak Bůh začal proměňovat chaotický svět ve své království uspořádáním stvoření a umístěním svého obrazu do Zahrady Edenu s příkazem rozšířit ráj Edenu až do konců země. Jenže první kapitoly Písma také zachycují, jak se lidstvo proti tomuto božskému pověření vzepřelo a vneslo do světa zkázu a smrt.

Zbytek Starého Zákona zaznamenává, jak Bůh vyvolil Izrael coby svůj zvláštní lid a pověřil ho vedením ostatních národů k šíření Božího království do končin země. Jak nás Starý Zákon učí, Bůh s Izraelem ledasčeho dosáhl, avšak Izrael také těžce selhal.

Navzdory těmto selháním se Bůh svého velkolepého záměru nevzdal. Jak ukazuje Nový Zákon, Bůh seslal do světa svého věčného Syna. Jeho smrtí Bůh napravil všechna dosavadní selhání a vykoupil si lid ze všech národů na zemi. A svým zmrtvýchvstáním a nanebevzetím, službou Ducha svatého v církvi a svým slavným návratem Kristus přivádí k dokončení úkol původně lidstvu svěřený. Jak čteme ve Zjevení 11:15, Kristus je oslavován jako ten, který přinese Boží království na zemi, stejně jako je na nebi.

Vlády nad světem se ujal náš Pán a jeho Mesiáš; a bude kralovat na věky věků. (Zjevení 11:15).

V tomto přístupu k biblické teologii je každá událost biblické historie součástí tohoto velkého plánu. Obrovská rozmanitost Božích činů, velkých i malých, obyčejných i mimořádných, jak je máme v Bibli, dochází svého vrcholu v díle Kristově, jenž nakonec přinese Bohu největší slávu nastolením svého království v novém nebi a na nové zemi.

Zatímco cílem biblické historie je přinést Bohu slávu nastolením celosvětového Kristova království, musíme se dotknout i druhé dimenze kontur biblických dějin: Vzestupů a propadů Božího zjevení skutkem a slovem.

Vzestupy a propady

Možná jste někdy byli na pláži a pozorovali příliv dorážet na pobřeží. Není těžké si všimnout, že přílivem voda sice stoupá, nikoli však jedním plynulým pohybem. Příliv postupuje, ale vlny se zdvihají a zase vracejí.

Podobně si evangelikální biblická teologie všimá, že Bůh posouvá dějiny směrem ke svému slavnému království ve vlnách zjevení skutkem i slovem. Ačkoliv Boží prozřetelnost vládne nad světem neustále, jsou v historii chvíle, kdy Bůh jedná a mluví dramatičtěji než jindy. Ve výsledku zjevení v biblické historii má své vzestupy i propady, přestože celkově směřuje ke svému konečnému cíli.

Z toho důvodu pomůže vidět Boží zjevení skutkem a slovem dvěma způsoby: časy, které můžeme označit jako *sporadické* výskyty Božího zjevení a ty, kterým náleží označení *časté* výskyty zjevení. Na jednu stranu jsou v Bibli doby, kdy se Boží zjevení slovem i skutkem objevuje zřídka; takovým budeme říkat *sporadické* výskyty zjevení v historii. Například si poslechněme, jak autor knih Samuelových popsá rané dny Samuelova života v 1 Samuelově 3:1:

Chlapec Samuel sloužil Hospodinu v přítomnosti Élího. V oněch dnech bylo Hospodinovo slovo vzácné a vidění nebylo obvyklé. (1 Samuelova 3:1).

Zjevení bylo ve dnech Samuelova dětství ojedinělé. Pro hříchy svého lidu se od nich Bůh na nějaký čas vzdálil a konal pro ně relativně málo a zřídka k nim mluvil.

Možná, že nejvýraznější příklad sporadického výskytu zjevení v biblické historii je doba mezi Starým a Novým Zákonem, mezi Malachiášem a Janem Křtitelem, kdy země Izrael byla pod nadvládou cizích mocností. Během tohoto období byl Izrael pod těžkým Božím prokletím a Bůh pro něho mnoho výrazného nedělal, ani mnoho neříkal.

Na druhou stranu jsou v biblických dějinách i doby, kdy Boží zjevení skutkem i slovem vyplouvá na povrch mnohem dramatičtěji, podobně jako burácející přílivové vlny. V takových časech konal Bůh velkolepé věci a zjevoval svému lidu tolik, že vlastně přiváděl své království do nových stadií vývoje. Například, přestože zjevení bylo vzácné v Samuelově dětství, jak Samuel rostl, Bůh zjevoval svou vůli ve slovu i činu stále výrazněji. Skrze Samuelovu službu Bůh znásobil zjevení skutkem i slovem, aby se historie posunula do fáze izraelské monarchie, ke dnům Davidovy dynastie.

Podobně i sporadický výskyt Božího zjevení mezi Zákony předcházal největšímu Božímu zjevení v dějinách světa: Janu Křtiteli a prvnímu Kristovu příchodu a obrovskému zjevení slovem, které nám zanechali Kristus a apoštolové. Tyto mocné Boží činy přivedly biblickou historii do stadia, kterému nyní říkáme Nový Zákon.

Vzestupy Božích skutků a slov v dějinách jsou v biblické teologii obzvláště důležité, právě proto, že to byly doby, kdy Bůh přiváděl své království do nových stadií či epoch. Významné události jako potopa světa, povolání Abrahama, vysvobození Izraele z Egypta, založení monarchie, exil Izraele a Judy, návrat ze zajetí, Kristova pozemská služba, vylití Ducha svatého – tyto události jsou milníky Božího království na zemi, ve kterých vstupovalo do nových fází svého vývoje. A tak proto je v evangelikální biblické teologii zvykem dělit biblickou historii na různé věky neboli epochy.

Když si uvědomíme, že vzestupy a propady Božího zjevení rozdělují biblickou historii na období čili epochy, vzniká vážná otázka: Jak jsou tato různá stadia dějin vzájemně propojena? Jedním slovem, biblická teologie zdůrazňuje *organickou* povahu dějin v Písmu.

Organický vývoj

Každý, kdo je trochu obeznámen se současným evangelikálním křesťanstvím, ví, že mnoho křesťanů dnes věří, že epochy biblické historie spolu prakticky nijak nesouvisí. Podle tohoto pohledu, časová období v Písmu spolu mají sotva co společného, zejména pokud se jedná o období Starého a Nového Zákona. Přestože tento přístup je dnes velmi rozšířen, biblická teologie demonstrovala, že vývoj biblické historie byl organicky jednotný.

Pojem „organický“ slouží jako metafora k indikaci toho, že dějiny Bible jsou jako rostoucí organismus, jehož růst nelze zcela rozčlenit či rozdrobit na nespojitě části. Tento pohled Bibli často přirovnává k semínku, zasazenému v úvodních stadiích biblické historie, které pak pozvolna roste skrze Starý Zákon, až nakonec dosáhne plné zralosti v Novém Zákoně. Změny, které mezi jednotlivými fázemi nastaly, považujeme za růst nebo zranění. K tomuto růstu dochází nestejně, jak vlny zjevení skutkem a slovem posouvají historii k novým epochám, podobně jako rostliny i živočichové rostou v některých fázích své ontogeneze rychleji než v jiných. Nicméně období biblické historie nejsou oddělené segmenty, které by neměly nic společného. Namísto toho můžeme následná zjevení vidět jako rozkvět předchozích fází zjevení.

Proto se bibličtí teologové velmi snaží najít semínka novozákonního zjevení už v raných stadiích Bible, a pak sledovat, jak tato semínka rostla, když další a další zjevení slovem a skutkem přinášela nové fáze růstu Božího království směrem k Novému Zákonu.

Abychom ilustrovali, jak to myslíme, vezměme si jednoduchý příklad několika ústředních učení Nového Zákona o Kristu. Zaměříme se na Boží „zjevení slovem“ ve vztahu ke třem událostem za Kristovy služby. Kromě jiného nás Nový Zákon učí, že druhá osoba Trojice se na tento svět narodila a žila jako jediná dokonale spravedlivá lidská bytost. Nový Zákon učí, že Ježíšova smrt, vzkříšení a nanebevzetí zajistilo vykoupení Božímu lidu zaplacením za jejich hříchy, přivedením k novému životu a darem Ducha svatého. A také se dozvídáme, že až se Ježíš vrátí, bude vítězně panovat nad celým stvořením, zcela potře své nepřátele dá svému lidu slavné vítězství v novém stvoření. Tyto Boží skutky a slova jsou v jádru křesťanského evangelia.

Jsou to úžasné věci, které o Ježíši víme a věříme. A přesto naše porozumění tomu, čeho Bůh v Kristu dosáhl, může značně obohatit, když si uvědomíme, že tato novozákonní témata ve skutečnosti organicky vyrůstala napříč Písmem. Přesvědčíme se pravdivosti tohoto tvrzení tak, že stručně vyzdvihneme několik způsobů, kterými starozákonní zjevení dožrálo k tomu, co Bůh vykonal v Kristu.

Čeho Bůh dosáhl v Kristu, ve skutečnosti začalo jako nepatrné semínko v prvních kapitolách Genesis. Na prvním místě přímo na začátku, hned v Genesis 1, Bůh pověřil lidstvo ve světě zvláštní rolí obrazu Božího. Jakožto jeho obraz jsme povoláni být spravedlivým nástrojem, jehož prostřednictvím se Boží ráj nebo království rozšíří na celý svět. To je jeden důvod, proč Nový Zákon zdůrazňuje inkarnaci a spravedlivý život Kristův. On je poslední Adam, ten, který dokonale naplnil roli původně lidem svěřenou.

Na druhém místě nás pád lidstva do hříchu v Genesis 3 učí, že hřích zavinil, že lidské bytosti i zbytek stvoření potřebují vykoupení z Božího soudu. Tato potřeba bylo druhé semínko novozákonního učení o Kristově smrti, vzkříšení a nanebevzetí. Zemřel a vstal z mrtvých, aby ty, kdo v něho uvěří, vykoupil z prokletí hříchu. V Kristově dokonalém odpykání našeho trestu za hřích, mocném zmrtnýchvstání a jedinečném nanebevzetí vidíme vykoupení obrazu Božího i zbytku stvoření.

Na třetím místě, hned po pádu do hříchu, Bůh naznačil, že jednoho dne spravedlivý člověk dosáhne vítězství nad zlem. V Genesis 3:15 čteme tato slova, která Bůh vyřkl k hadovi:

A položím nepřátelství mezi tebe a ženu a mezi símě tvé a símě její; ono tobě rozdrtní hlavu a ty jemu rozdrtníš patu (Genesis 3:15).

Zde Bůh deklaroval, že lidská rasa se rozdělí na potomstvo hada, Satana, a potomstvo Evy; na ty, kteří budou nadále dávat přednost oklamání hadem, a na ty, kteří se budou držet směru, původně lidstvu určeného. A jak tento verš naznačuje, tyto dvě skupiny budou ve vzájemném nepřátelství, ale Bůh zaslíbil, že nakonec někdo z potomků ženy rozdrtní hadovi hlavu, čímž dosáhne vítězství pro sebe i své potomstvo. A z toho důvodu hovořil apoštol Pavel o Ježíšově návratu ve slávě v Římanům 16:20 takto:

Bůh pokoje brzo srazí Satana pod vaše nohy. (Římanům 16:20).

Vítězný Kristův návrat byl očekáván od prvních kapitol Genesis. Takže vidíme, že novozákonní učení o inkarnaci, životě, smrti vzkříšení a nanebevstoupení Krista nebyly zbrusu nové myšlenky. Byly zasazeny jako semínka v úplných počátcích historie Bible.

Kromě toho, že novozákonní učení sahá až k prvním kapitolám Genesis, musíme vědět, že *mezi* Genesis a Novým Zákonem bylo také mnoho stadií růstu. Pro účely naší lekce postačí zmínit se o jedné fázi starozákonní historie – o době, kdy Bůh jednal s národem Izrael pozitivně.

Na prvním místě jsme již viděli, že Kristova inkarnace a spravedlivý život naplnily roli, v Genesis původně lidem svěřenou. Od Abrahamových dnů až do konce Starého Zákona tento motiv klíčil a rostl určitým konkrétním směrem. V obecném smyslu Bůh povolal lid starozákonního Izraele, aby byl věrným potomstvem ženy, aby rozšířil království Boží do všech končin země. A to se konkrétně projevilo s nástupem izraelské monarchie, kdy Bůh ustanovil, že spravedlivý syn Davidův povede Izraelity směrem k cíli svého království.

Proto zjišťujeme, že Nový Zákon neříká jenom, že Ježíš byl spravedlivý člověk. Ve světle toho, jak role lidstva během Božího jednání s Izraelem ve Starém Zákoně rostla, Ježíš se narodil jako spravedlivý Izraelita. A více než jen to, Ježíš byl spravedlivým králem Izraele, právoplatným dědicem Davidova trůnu. Novozákonní zachycení inkarnace a života Kristova naplňuje nejen původní poslání svěřené Adamovi, ale i další vývoj tohoto poslání ve Starém Zákoně ve vztahu k lidu Izraele a jejich králi.

Na druhém místě jsme viděli, že Ježíš naplnil potřebu vykoupení, která vznikla Adamovým a Eviným pádem do hříchu. Ale když uvážíme, jak se toto téma vykoupení ve Starém Zákoně rozvíjí, můžeme dílo Kristovo ocenit v daleko větší míře. Jak víme, Bůh jako řešení reality hříchu ve světě ustanovil systém zvířecích obětí a bohoslužebných rituálů, nejprve ve Stánku a později v jeruzalémském chrámu. Tyto ceremonie byly přísně řízeny rozpracovanými kněžskými předpisy. Avšak tato opatření mohla nabídnout jen dočasnou úlevu z důsledků hříchu. Nikoho z prokletí Božího soudu trvale nevykoupily.

Tento vývoj v rámci Starého Zákona vysvětluje, proč Nový Zákon zdůrazňuje určité věci, týkající se vykoupení, které nastalo Kristovou smrtí, zmrtvýchvstáním a nanebevzetím. Když Ježíš zemřel na kříži, stal se dokonalou obětí za svůj lid naplněním všech starozákonních obětí. Svým zmrtvýchvstáním dokázal, že je dokonalou a konečnou obětí. A i dnes, kdy je Pánem na nebi, je naším prostředníkem coby náš velekněz. A v této roli neustále službou v Božím nebeském chrámu apeluje na zásluhy své vlastní oběti. A tak, přestože Kristovo výkupné dílo sahá až o pádu do hříchu v úvodních kapitolách Genesis, zároveň také vyrůstá z dalších stadií izraelské chrámové bohoslužby.

Na třetím místě novozákonní učení o konečném slavném vítězství při Kristově návratu také vyrůstá z Božího jednání ve starém Izraeli. Když Bůh povolal Izrael za svůj zvláštní lid, povolal je k vítěznému životu jakožto símě ženy. Pohanské národy, které se držely Satanovy cesty, Izraeli oponovaly a působily mu potíže po celý Starý Zákon, ale Bůh starozákonnímu Izraeli zaslíbil konečné vítězství, pokud bude věrně šířit království Boží. Z toho důvodu by nás nemělo překvapovat, že Nový Zákon líčí konečné vítězství v Kristu v novém nebi a nové zemi jako příchod nového Jeruzaléma. A jak se šíří evangelium a Židé i pohané se podřizují Ježíši, Kristus buduje svou církev do jednoho těla a vede ji směrem k zaslíbenému konečnému slavnému vítězství.

Na tomto příkladu vidíme, jak biblická teologie nahlíží na dějiny Písma jako na rostoucí, leč jednotnou organickou historii. Každé stadium dějin staví na zjevení předchozích stadií a anticipuje konečné naplnění království Božího v Kristu. V dalších lekcích tohoto cyklu uvidíme, že tento organický pohled na zjevení skutkem a slovem je

v biblické teologii připomínán a zdůrazňován opakovaně.

ZÁVĚR

V této lekci jsme se poprvé seznámili s biblickou teologií. Získali jsme základní orientaci v tomto studijním poli a poznali jsme, jak přistupuje k Písmu historickou analýzou skutků Božích. Také jsme viděli, jak se formální disciplína biblické teologie po staletí vyvíjela. A nakonec jsme rozebrali těžiště její pozornosti v historii a zjevení.

Biblická teologie reprezentuje jeden z nejvlivnějších způsobů, jakými evangelikálové v nedávných stoletích budovali svou teologii. Jak budeme tento přístup k Písmu studovat dále, objevíme, že jednak tradičnější přístupy k teologii doplňuje, jednak také obrací pozornost k mnoha souvislostem, které byly v minulosti často přehlíženy. Dobře formovaná biblická teologie nám pomůže zkoumat Slovo Boží zevrubněji a budovat teologii, která je věrná Písmu a ku prospěchu církvi.

Dr. Richard L. Pratt, Jr. (Host) is spoluzakladatel a president Third Millennium Ministries. Působil jako profesor Starého Zákona v Refomed Theological Sminary po více než 20 let a byl vedoucím katedry Starého Zákona. Coby ordinovaný kazatel Dr. Pratt hojně cestuje, aby evangelizoval a vyučoval. Studoval na Westminster Theological Seminary; titul M.Div. získal na Union Theological Seminary; Th.D. má ze starozákonních studií na Harvard University. Dr. Pratt general editor NIV Spirit of the Reformation Study Bible a překladatel New Living Translation. Ja také autorem mnoha článků a knih, včetně *Pray with Your Eyes Open*, *Every Thought Captive*, *Designed for Dignity*, *He Gave Us Stories*, *Commentary on 1 & 2 Chronicles* and *Commentary on 1 & 2 Corinthians*.
